

Προσεγγίζοντας την «εξαέρωση»: διδασκτικές επιλογές των νηπιαγωγών και αναλυτικό πρόγραμμα

Παρασκευή Καβαλάρη Υποψήφια διδάκτορας ΠΤΠΕ ΠΘ

Δόμνα-Μίκα Κακανά Καθηγήτρια ΠΤΠΕ ΠΘ

Βασιλεία Χρηστίδου Καθηγήτρια ΠΤΠΕ ΠΘ

Κατερίνα Καζέλα Σχολική Σύμβουλος, Διδάκτωρ ΠΤΠΕ ΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η παρούσα έρευνα έχει συγχρηματοδοτηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο - ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) - Ερευνητικό Χρηματοδοτούμενο Έργο: Ηράκλειτος II . Επένδυση στην κοινωνία της γνώσης μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.

Εισαγωγικά

Προηγούμενες έρευνες και εμπειρικές παρατηρήσεις έχουν επισημάνει την απόσταση ανάμεσα στα επίσημα κείμενα που αφορούν στην προσχολική εκπαίδευση και στην εκπαιδευτική πράξη (Kwon, 2004· Gibbons, 2011).

Η παρούσα έρευνα εστιάζει στη διδακτική μεθοδολογία και στην απόσταση ανάμεσα σε αυτήν που προτείνεται από το επίσημο ΑΠ και σε αυτήν που τελικά ακολουθείται στην τάξη για την προσέγγιση της έννοιας της εξαέρωσης.

Σχετικά με τη διδασκαλία ΦΕ

Έχει διαπιστωθεί:

- Αντίσταση στην αλλαγή του τρόπου εργασίας, προσκόλληση σε δοκιμασμένες πρακτικές.
- Δασκαλοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας, μεταβίβαση της γνώσης στα παιδιά, αισθητηριακή προσέγγιση, χρήση ακατάλληλων διδακτικών τεχνικών και μέσων.

(π.χ. Kallery & Psilos, 2002· Kavalari, Kakana & Christidou, in press).

Παράγοντες που επηρεάζουν την προσέγγιση: εναλλακτικές ιδέες που διατηρούν οι εκπαιδευτικοί για τα θέματα ΦΕ, έλλειψη αυτοπεποίθησης για την προσέγγιση τέτοιων εννοιών, αμφιβολία για τα οφέλη της διδασκαλίας των ΦΕ.

Η παρούσα έρευνα εστιάζει στη **γνώση του περιεχομένου** εξετάζοντας το βαθμό που σχετίζεται με τον τρόπο προσέγγισης.

(Lawrenz, 1986· Kruger & Summers, 1988· Kruger, 1990· Κουλαϊδής, Χρηστίδου, & Brosnan, 1994· Kallery & Psilos, 2001· Kallery, 2004)

Οι ΦΕ στο ισχύον ΑΠ

- ΔΕΠΠΣ: «Μελέτη περιβάλλοντος»
- Αλλαγές στις μαθησιακές επιδιώξεις και στη μεθοδολογία
- Έμφαση: συστηματική παρατήρηση, διατύπωση ερωτημάτων, διατύπωση προβλέψεων και λειτουργικών ορισμών, εξαγωγή συμπερασμάτων
- Ανάπτυξη δραστηριοτήτων: επιλογή υλικών με γνώμονα το διδακτικό αντικείμενο, ανίχνευση ιδεών, πειραματισμός με συστηματική παρατήρηση, διατύπωση προβλέψεων και έλεγχος, καταγραφή ευρημάτων, εξαγωγή συμπερασμάτων
(βλ. Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006)

Η περίπτωση της προσχολικής εκπαίδευσης

Εν ενεργεία νηπιαγωγοί 3 «κατηγοριών» ως προς το ΑΠ που έχουν διδαχθεί και εφαρμόσει:

- Απόφοιτες Παιδαγωγικής Ακαδημίας (εξομοίωση/επιμορφώσεις)
- Απόφοιτες ΠΤΠΕ που διδάχθηκαν το παλιό ΑΠ και το έχουν εφαρμόσει κάποια χρόνια
- Απόφοιτες που διδάχθηκαν το παλιό ΑΠ αλλά έχουν εφαρμόσει μόνο το ΔΕΠΠΣ
- Απόφοιτες ΠΤΠΕ που διδάχθηκαν και εφαρμόζουν το ΔΕΠΠΣ

Επιλογή εξαέρωσης

ΔΕΠΠΣ: «Παιδί και φυσικό περιβάλλον»

- Αναφορά κατά την περιγραφή της θεματικής προσέγγισης 'Το Νερό', στο πλαίσιο των ενδεικτικών εννοιών/δραστηριοτήτων που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν.

(«Βράζοντας νερό και παρατηρώντας τους υδρατμούς. Διαμορφώνοντας τις συνθήκες για να γίνουν και πάλι οι υδρατμοί νερο»).

- Επισήμανση γνώσης αναφοράς.

(«Βρασμός: Το νερό σε υψηλές θερμοκρασίες κοχλάζει και μετατρέπεται σε υδρατμό. Όταν κρυώσει, ξαναγίνεται νερό»)

- Δυνατότητα ένταξης στην ευρέως διαδεδομένη θεματική «Το Νερό» που περιγράφεται με λεπτομέρεια στον Οδηγό Νηπιαγωγού
- Δημοφιλής μεταξύ των εννοιών των ΦΕ (π.χ. Καβαλάρη, Κακανά, & Καζέλα, 2007)
- Διεξαγωγή πειράματος.

Η έρευνα

Στόχος

Η έρευνα αποσκοπεί να αναδείξει το βαθμό σύγκλισης του εφαρμοσμένου ΑΠ με το επίσημο ΑΠ σχετικά με τα μεθοδολογικά χαρακτηριστικά της προσέγγισης της «Εξαέρωσης» στην προσχολική εκπαίδευση

Επιμέρους ερωτήματα

- (α) Ποιος είναι ο συνήθης τρόπος προσέγγισης της εξαέρωσης (πλαίσιο ένταξης, υλικά, πειραματική διαδικασία);
- (β) Συγκλίνει ο τρόπος ανάπτυξης της δραστηριότητας με το ισχύον ΑΠ;
- (γ) Σχετίζονται οι διδακτικές επιλογές των νηπιαγωγών για την προσέγγιση της έννοιας με το οικείο σε αυτές ΑΠ;
- (δ) Σχετίζονται οι διδακτικές επιλογές των νηπιαγωγών με το βαθμό γνώσης του περιεχομένου της εξαέρωσης;

Μεθοδολογία - Δείγμα

15 νηπιαγωγοί από δημόσια νηπιαγωγεία της Αττικής

- 2 ως 29 έτη προϋπηρεσίας (Μ.Ο. = 11 έτη)
- 11 απόφοιτες Π.Τ.Π.Ε.
- 4 απόφοιτες Π.Α. 2ετούς φοίτησης - εξομοίωση

Από τις 11 απόφοιτες ΠΤΠΕ:

- 8 διδάχθηκαν το ΑΠ του '89
- 3 το ΔΕΠΠΣ

Οικείο ΑΠ:

- 6 μόνο με το ΔΕΠΠΣ
- 9 και με τα δύο τελευταία ΑΠ

Μεθοδολογία - Μέσα συλλογής δεδομένων

- 15 ημι-δομημένες συνεντεύξεις (Μ.Ο. = 19') σχετικά με τη **διδασκτική προσέγγιση** του φαινομένου της εξαέρωσης
 - Ενδεικτικές ερωτήσεις πρωτοκόλλου συνέντευξης:
 - Πού εντάσσεται συνήθως η εξαέρωση;
 - Πώς ξεκινάτε την ανάπτυξη του θέματος;
 - Ποιες ερωτήσεις θέτετε συνήθως στα παιδιά;
 - Τι υλικά χρησιμοποιείτε για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα;
 - Περιγράψτε τη διαδικασία όσο αναλυτικότερα μπορείτε.
- Ερωτηματολόγιο με 10 ερωτήσεις για τις **γνώσεις αναφοράς** των νηπιαγωγών για την έννοια.

Π.χ.

Κατά το βρασμό του νερού ο ατμός που παράγεται προέρχεται

- Από την επιφάνεια του νερού
- Από όλο το σώμα του νερού
- Δεν είμαι σίγουρη

Μεθοδολογία - Διαδικασία

Ποιοτική ανάλυση περιεχομένου των κειμένων των συνεντεύξεων βάσει κατηγοριών και υποκατηγοριών που αρχικά συστάθηκαν με γνώμονα τα ερευνητικά ερωτήματα και τελικά διαμορφώθηκαν σε αλληλεπίδραση με τα δεδομένα της έρευνας.

Ερμηνευτική σκοπιά, όχι ως απλές μεταβλητές αλλά με ελαστικότητα, με στόχο τη σύνθεση μιας ολοκληρωμένης εικόνας

Η γνώση του περιεχομένου που αποδόθηκε στην κάθε νηπιαγωγό προέρχεται από τις σωστές απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο.

Διαμόρφωση 5 κατηγοριών

- Κ1 - Πλαίσιο ένταξης δραστηριότητας
- Κ2 - Εισαγωγικές ερωτήσεις
- Κ3 - Πειραματική διαδικασία
- Κ4 - Κριτήρια επιλογής υλικών
- Κ5 - Καταγραφή ευρημάτων - συμπεράσματα

Αποτελέσματα

Ερώτημα (α): Ποιος είναι ο συνήθης τρόπος προσέγγισης της εξαέρωσης;

Κ1 - Πλαίσιο ένταξης

14 νηπιαγωγοί την προσεγγίζουν στο πλαίσιο της θεματικής «Βροχή, κύκλος του νερού», 1 νηπιαγωγός στη «Βροχή» ή στη «Ζωή στους πάγους»

Η κύρια διαδικασία περιλαμβάνει:

- «Διάβασμα» εικόνων και πείραμα: 6
- Συζήτηση και πείραμα: 4
- Η/Υ και πείραμα: 1
- Πείραμα και επέκταση σε άλλα ΠΣ: 1
- Βίντεο και αποτύπωση σε χαρτί: 1
- Απλή αναφορά: 1

Αποτελέσματα

Ερώτημα (α): Ποιος είναι ο συνήθης τρόπος προσέγγισης της εξαέρωσης;

K2 – Εισαγωγικές ερωτήσεις

Δημιουργία, την περιγραφή και τις συνέπειες της βροχής.

K3 – Πειραματική διαδικασία

- 2 - διατύπωση υποθέσεων
- 11 - επίδειξη και παρατήρηση
- 3 - συνδυασμός με άλλες εννοιες (τήξη).

K4 – Επιλογή υλικών

Με κύριο γνώμονα την κατανόηση ενός φαινομένου δύσκολου να κατανοηθεί αλλιώς και γι αυτό συχνά (8) είναι γραφικές απεικονίσεις του φαινομένου. Ακόμα και το πείραμα διεξάγεται με αυτό το χαρακτήρα (5): να καταλάβουν τα παιδιά καλύτερα αυτό που έχει συζητηθεί πιο πριν.

K5 – Συμπεράσματα – Σύνδεση

Μόνο 2 νηπιαγωγοί κάνουν αναφορά σε καταγραφή ευρημάτων και σύνδεση του πειράματος με τα προηγούμενα.

Αποτελέσματα

Ερώτημα (β): Συγκλίνει ο τρόπος ανάπτυξης με το ισχύον ΑΠ;

- **Σύγκλιση:** πλαίσιο ένταξης της έννοιας σε θεματική που αφορά την καθημερινότητα και τα ενδιαφέροντα των παιδιών.
- **Απόκλιση:**
 - διαδικασία διεξαγωγής του πειράματος: απουσία υποθέσεων και ελέγχου, απλή επίδειξη, δραστηριότητα - επίλογος της θεματικής.
 - Σε 3 περιπτώσεις η εξαέρωση συνδυάζεται με τη τήξη, αντιμετωπίζοντάς τις ως μία ίδια έννοια, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε σύγχυση.

Αποτελέσματα

Ερώτημα (γ): Σχετίζονται οι διδακτικές επιλογές με το οικείο ΑΠ;

Από τις 15 νηπιαγωγούς που συμμετείχαν στην έρευνα, 13 εμφανίζουν περισσότερα στοιχεία απόκλισης από το ΔΕΠΠΣ και 2 περισσότερα στοιχεία σύγκλισης.

Οι δύο αυτές συμμετέχουσες είναι νέες νηπιαγωγοί με λίγα χρόνια προϋπηρεσίας (3 και 4) που διδάχθηκαν και είναι εξοικειωμένες μόνο με το ΔΕΠΠΣ.

Εντούτοις, υπάρχουν άλλες 4 νηπιαγωγοί που δηλώνουν εξοικειωμένες μόνο με το ΔΕΠΠΣ αλλά η προσέγγισή τους εμφανίζει απόκλιση από αυτό.

Αποτελέσματα

Ερώτημα (δ): Σχετίζονται οι διδακτικές επιλογές με το βαθμό γνώσης του περιεχομένου;

Οι τρεις νηπιαγωγοί που εμφανίζουν στην προσέγγισή τους περισσότερα στοιχεία που συγκλίνουν με το ΔΕΠΠΣ, σημειώνουν υψηλή επίδοση στο ερωτηματολόγιο για τη γνώση του περιεχομένου.

Τρεις είναι και οι νηπιαγωγοί με χαμηλή επίδοση στο γνωστικό κομμάτι οι οποίες δείχνουν να απομακρύνονται από το ίσχυον ΑΠ.

Οπότε θα μπορούσε κανείς να οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσά στη γνώση του περιεχομένου και τη σύγκλιση ή απόκλιση από το ΔΕΠΠΣ.

Ωστόσο υψηλή επίδοση σημειώνουν και νηπιαγωγοί των οποίων η προσέγγιση απομακρύνεται από το ΔΕΠΠΣ.

Συζήτηση

- Πολυσύνθετη η επίδραση της γνώσης του περιεχομένου στις διδακτικές πρακτικές. Αλληλεπίδραση με τους άλλους παράγοντες που επηρεάζουν τη διδασκαλία.
- Παγιωμένες διδακτικές πρακτικές –Καθιερωμένος τρόπος, ανεπηρέαστος από το ΔΕΠΠΣ.
- Προσέγγιση σε δυσαρμονία με τις επιστημονικές πρακτικές.
- Τάση προσκόλλησης σε αυτό που ερμηνεύεται ως διαθεματικότητα, παραγκωνισμός στοιχείων που αφορούν στο διδακτικό αντικείμενο.
- Επίδραση παλαιότερων διδακτικών πρακτικών ακόμα και σε εκπαιδευτικούς που δεν είχαν ποτέ ή έχουν χάσει επαφή με το παλιό ΑΠ.

Επόμενο στάδιο: παρατήρηση διδακτικών προσεγγίσεων

Ευχαριστούμε για την προσοχή σας

Παρασκευή Καβαλάρη

Δόμνα-Μίκα Κακανά

Βασιλεία Χρηστίδου

Κατερίνα Καζέλα

ΠΤΠΕ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η παρούσα έρευνα έχει συγχρηματοδοτηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο - ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) - Ερευνητικό Χρηματοδοτούμενο Έργο: Ηράκλειτος ΙΙ . Επένδυση στην κοινωνία της γνώσης μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.